

- 6 Zo blijkt, naar de mening van Lou de Jong zelf, de geschiedschrijving van zes oorlogsjaren dus inderdaad voldoende om de "ware aard" van het Nederlandse volk in het daglicht te stellen. Gezien de reacties van dat Nederlandse volk op zijn werk, gezien ook het grote gezag dat hij zich daardoor in de publieke opinie heeft verworven, schijnt hij nog gelijk te hebben gekregen ook.

Zo is het intussen niet. Zijn opvatting is om te beginnen zinledig. Mij althans ontgaat het wat de ware – of voor mijn part; onware – aard van mensen of volkeren wel is. En gesteld al dat er zoiets bestaat: wordt dat dan door de omstandigheden – zoals oorlogen – boven water gehaald? Maar brachten dan de materiële geneugten van de verzorgingsstaat tijdens de jaren zestig de ware aard van het Nederlandse volk niet evenzeer aan het licht als de beproevingen? Toont De Jongs eigen geschiedschrijving niet keer op keer aan dat de oorlog ook vreugde en genoegens verschafte?

De Jongs opvatting van het verschijnsel oorlog als iets heel bijzonders gaat voorbij aan het statistische gegeven, dat oorlog een geregeld voorkomende vorm van conflict en conflictbeheersing is geweest. Zijn uitgangspunt voert noodzakelijkerwijs tot een historische beeldvorming, waarin de nadruk bij voortduring moet liggen op het uitzonderlijke en het abnormale van de toestand.

De vorm van het geschiedwerk is daarbij aangepast. Het is de vorm van het breed opgezette epos. Uitvoerig wordt daarin verhaald van de elkaar in de tijd opvolgende lotgevallen van de held in kwestie, in dit geval het Nederlandse volk, temidden van zes jaar strijd. De stof, zo opgebouwd en gepresenteerd, moet daarbij, om het zo eens te zeggen, voor zich zelf spreken. Analytische vergelijkingen en dwarsdoorsneden door de tijd, die beide als hulpmiddel in de moderne geschiedschrijving toch vaak gebruikt worden, zouden in dit geval de chronologische begripsvorming alleen maar verstoren.

Maar als die begripsvorming op die manier aan de lezer moet worden overgebracht kan dit alleen maar door hem te confronteren met een beeld waarvan hem de hoofdlijnen al bij voorbaat bekend zijn.

Daaraan komt De Jongs werkwijze tegemoet. Zo roept zijn behandeling bij voortduring het voor een ieder herkenbare beeld op van oorlog als gewelddadige strijd tussen staten. Temidden daarvan figureert het kleine, weerloze Nederland – onvoorbereid, argeloos en onschuldig slachtoffer van blinde driften als machtswellust, bloeddorst en agressie.

Wie zal het ontkennen? Maar wie ook zal ontkennen, dat daarmee weinig of niets is gezegd over het verband tussen de oorlog en de heersende maatschappelijke verhoudingen en de daaruit voortvloeiende spanningen? Zo beschouwd is het nog maar de vraag of de werking van het Nederlandse maatschappelijk bestel niet ook deel had aan de krachten, die tot de oorlog voerden en vervolgens bepaalden hoe deze werden gevoerd. Maar een vraag als deze is ongepast in het beeld, dat de verhalende en op het nationale